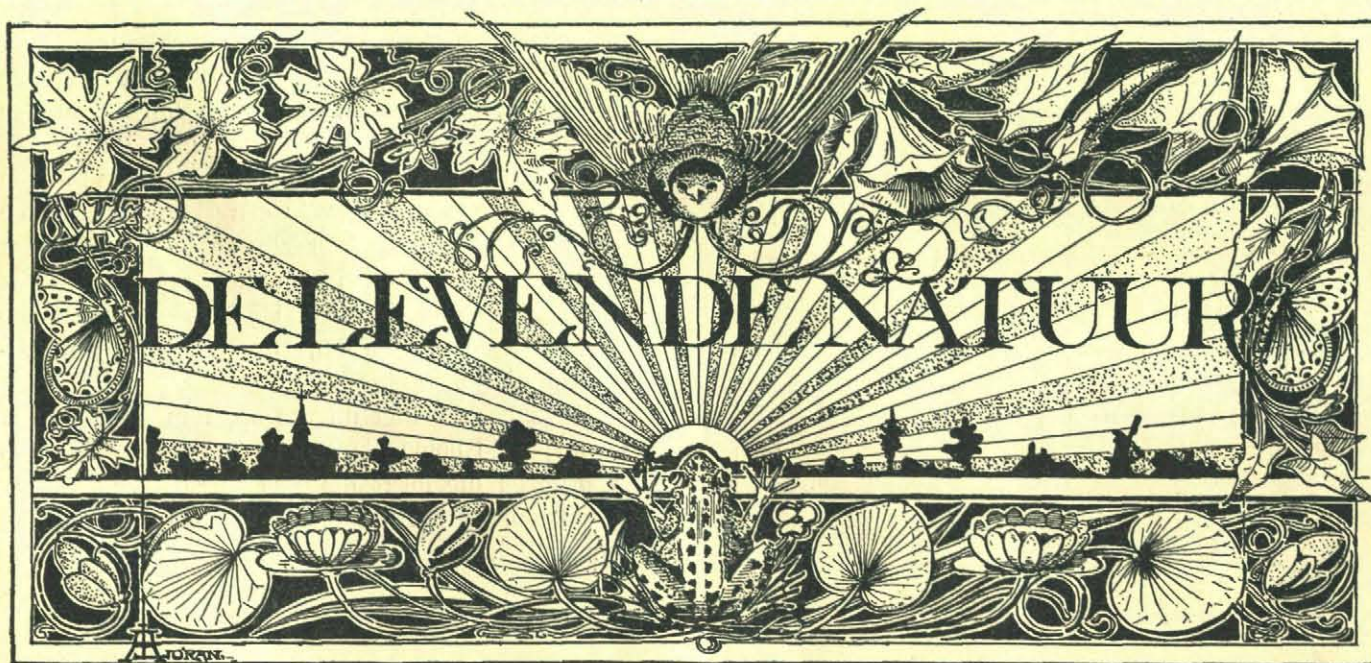

REDACTIE

E. HEIMANS, Amsterdam en JAC. P. THIJSE, Bloemendaal.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSE, TE BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 3.60.

JOP'S HELDENDADEN.

Jop heet eigenlijk Johan Broekens. Lang voor de groote vacantie kwam hij een paar weken bij ons doorbrengen quasi voor herstel van gezondheid, maar het was hem eigenlijk alleen om de zetzetjes te doen. Hij was dan ook nog geen vijf minuten in huis, of hij vroeg me, waar de uiterst zeldzame en „nieuwe” planten groeiden, waarop ik hem heel stuurs antwoordde, dat die uiterst zeldzame planten mij koud laten en dat een nieuwe plant, zoodra je haar gevonden hebt, niet nieuw meer is.

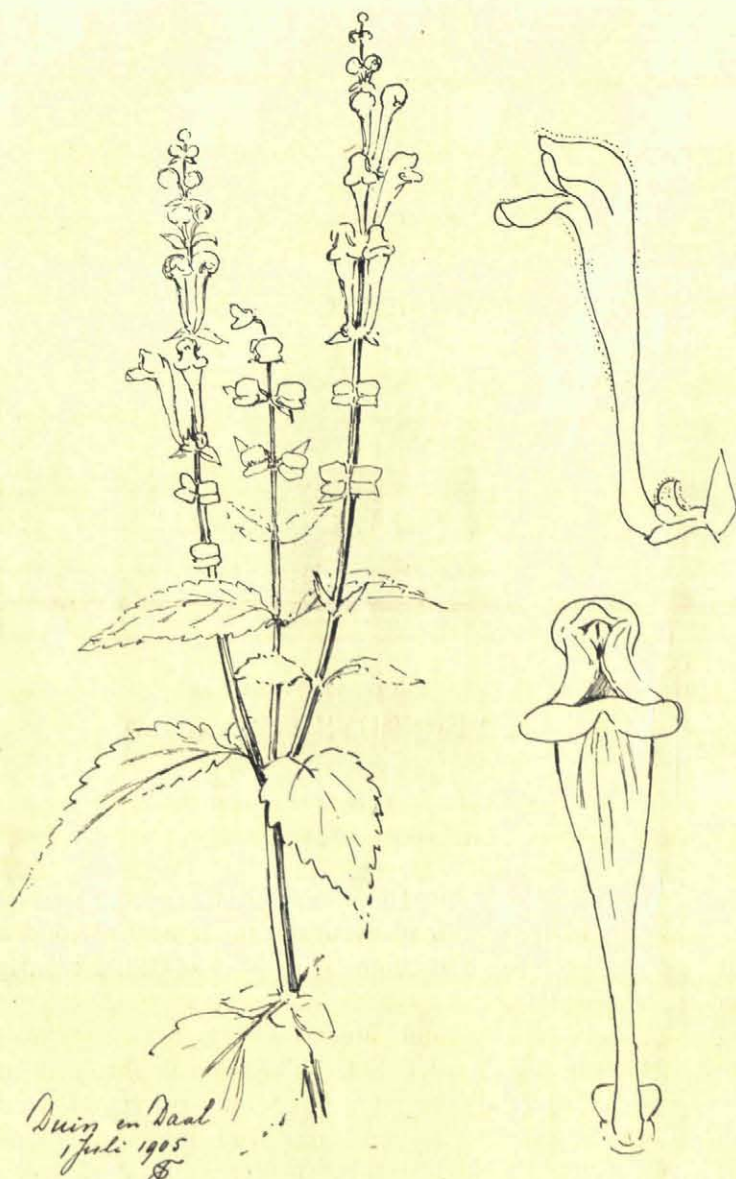
In 't boschje voor de deur waren „gewone” orchideeën te vinden; daar moest hij maar eerst eens aan beginnen. Jop, in 't geheel niet uit 't veld geslagen, tijgt het bosch in, maar als je pas van een ziekbed en de Latijnsche declinaties komt, dan kun je in 't schemerdonker op een onbekend terrein de Listera's niet zoo gemakkelijk vinden en zoo kwam hij dan ook na een half uurtje platzak thuis. Toen hield ik weer een preek over het dwaze najagen van zeldzaamheden en over het mooie van de gewone planten en dieren, want dat is in den laatsten tijd nog al een stokpaardje van me. En daar heb ik niet heelemaal ongelijk in, want we weten van die gewone dingen nog maar bitter weinig en juist doordat ze zoo gewoon zijn, kunnen veel waarnemers tegelijk de verborgenheden ervan nagaan en hun uitkomsten vergelijken. Ik

meen, dat ze hun tijd zoo beter besteden, dan door het najagen van planten, die maar eens gevonden worden en dan voor een jaar of vijftientig verdwijnen.

Intusschen vond Jop mij tamelijk vervelend, hoewel hij 't niet liet blijken en den volgenden morgen, toen ik naar Amsterdam moest en hem bij 't vaarwel zeggen nog even plaagde met de zetzetjes en de Listera's, verdroeg hij dat met een engelachtige gelatenheid, maar zijn linker wenkbrauw stond een beetje hooger dan zijn rechter en dat beteekent bij sommige goede kennissen van mij altijd ondeugendheid of onweer.

En jawel hoor, toen ik 's avonds met de tram aan kwam, werd ik afgehaald door drie opgewonden standjes van jongens, rood van de zon, ruw van het zand en omgeven door die heerlijke straatjongens-geur, welbekend bij jongensmoeders. Deze geurstof is chemisch nog niet voldoende onderzocht maar bevat stellig de walgelijkste ijzer-kalk-zwavelstikstof-natron-verbindingen. Alleen schitterende oogen en prettige gezichten kunnen die geur dragelijk maken.

Nu, aan schitterende oogen was geen gebrek en aan schetterende stemmen ook niet, 't was een geschreeuw van belang: „Vader, we hebben twee nieuwe planten gevonden!” „Neen, één nieuwe en één z.z.z.” „Jop heeft de z.z.z. gevonden en ik de nieuwe!” Niet waar; Jop de nieuwe en ik de z.z.z.! Ik heb de nieuwe 't eerst gezien! ik heb

Bloeiende tak van *Scutellaria Columnae*.
Rechts: bloemen van voren en ter zijde.

de z. z. z. gedetermineerd en 't kwam niet uit!" En meer van dat allooi, ik kon er geen woord tusschen krijgen.

Eindelijk kwam er een weinig kalmte en toen kreeg ik bij stukjes en beetjes er uit, dat de nieuwe een Boraginee en de z. z. z. een Lipbloem was en dat mijn heele studeerkamer begraven moest liggen onder de flora's en atlanten, want ze hadden alles overhoop gehaald, om achter de waarheid te komen. Die Lipbloem dan moest *Scutellaria Columnae* wezen: het Groote Glidkruid, een sedert lang verwilderde sierplant, die alleen groeide achter Groot Zomerzorg, later ook bij Leiden is ingevoerd, en door Heimans bij Santpoort gevonden. Ik had er in den laatsten tijd, ondanks mijn minachting voor zeld-

zaamheden nog al eens naar gezocht, maar het niet kunnen vinden en nu was het wel een beetje penibel, dat de geplaagde Jop het al den eersten dag den besten te pakken had.

Maar de nieuwe plant, daar kon ik geen touwen aan vast maken. Het was een Boraginee, zeiden de jongens en zoo ver zijn ze wel, dat ze dat met zekerheid kunnen uitmaken, maar 't geslacht hadden ze niet kunnen bepalen, 't moest zoo iets wezen tusschen een Hondstong en een Vergeetmijnietje.

Er zat dus niet anders op, dan na het eten eventjes de beide planten te gaan opzoeken, Jop voorop en die heeft me toen heerlijk een paar uur laten loopen duin open duin af, door prikkeldraad en palissaden, want de vindplaatsen lagen ver-

Omphalodes linifolia.
Rechts boven een paar vruchtnootjes; rechts onder vruchtkelk met vrucht.

scheiden kilometers van elkaar af op allerstrengst verboden terrein.

Met het Groote Glidkruid was het in orde en een oogopslag volstond, om te zien, dat het op deze plaats het eenige exemplaar was, want het stond aan den rand van een groote afzanderij, al zijn metgezellen zijn omgekomen bij den aanleg van nieuwe wegen in 't villapark. Het is gelukkig een forsche struik en ik hoop, dat de plant zich zal uitzaaïen. Lukt het haar, zich een tiental meters verder naar het Noorden te vestigen, dan is haar toekomst verzekerd, want het terrein daar is driedubbel verboden en komt ook wel vooreerst niet in handen van grondspeculanten. Een paar honderd meters verder vond ik later nog een paar exemplaren.

De Boraginee was werkelijk een nieuwe plant en ik kon haar ook in 't eerst niet thuisbrengen, tot ik eindelijk in een Fransche flora vond, dat het *Omphalodes linifolia* moet wezen, een geslachtsgeenoot van de welbekende *Omphalodes verna*, dat mooie ouderwetsche sierplantje, dat hier en daar verwilderd is. Ook deze *Omphalodes linifolia* moet een sierplantje wezen, ofschoon ik het nooit gekweekt gezien heb en 't is mij een volmaakt raadsel, hoe dit plantje terecht komt op een van de hoogste duintoppen van Holland. Wel is er een villatuin in de buurt, maar die bevat weinig meer dan gazon en dennetjes.

Natuurlijk waren de jongens opgetogen, vooral toen ik nog zoo gauw niet ontdekken kon, hoe onze nieuweling heette. En nu rees de vraag, wat wij verder doen moesten. Een plant is pas „nieuw voor de flora” als hij behoorlijk en wel dood en gedroogd gedeponneerd is in 's Rijks Herbarium te Leiden. Zouden wij nu onze mooie *Omphalodes* met de bleekblauwe groote vergeetmijniet bloempjes uittrekken en tusschen filtreerpapier stoppen?

De jongens hadden er geen zin in en ik ook niet. „Weet je wat, zei Jop, 't herbarium kan nog wel een jaar wachten, eerst moet de plant hier uitbloeien en zijn zaden strooien en als die dan opkomen, kunnen we de vondst officieel bekend maken. En dan zetten we het nu maar voorloopig in de Levende Natuur.”

„Jongen, jongen, voorloopige mededeelingen zijn in de wetenschap weinig in tel en hebben al heel wat onheil aangericht. Er is een middenweg, we laten de plant staan, totdat de meeste zaden gerijpt zijn en sturen dan het uitgebloeide plantje naar Leiden. Wel kan het in den tusschentijd door een ander hebzuchtiger botanist gevonden worden, doch dat zullen we er maar op wagen.”

Aldus werd besloten en 't is gelukkig goed afge-loopen ook.

Met de *Scutellaria* hadden we minder last. Die is al goed en wel ingeschreven en staat al tot 1897

verantwoord in den Prodrômus, de officieele naamlijst van Nederlandsche planten. En als de heeren het nu willen gelooven dan kunnen zij er bij schrijven: weer gevonden op 10 Juni 1905 door Johan Broekens en Jo en Ko Thijssse.

Ik heb van die plant nog veel meer plezier gehad, dan ik met mijn smalen op de zetzetjes verdiende. Uren lang heb ik bij de mooie bloem gelegen, om iets van zijn levensgeschiedenis te zien. Het was een heerlijk zonnig plekje, met kreupelbosch omgeven, en ik had er voortdurend gezelschap van ringmus-schen, kneutjes, meezen, lijsters, gaaien, boom-leeuwerikken, kwikstaarten, tapuiten, konijntjes en hermelijnen. Onophoudelijk kwamen hommels de lange wijnkleurige bloemen bezoeken: akkerhommeltjes, weidehommels en tuinhommels. En zeer goed was 't te zien, hoe die op hun kop met het witte stuifmeel bepoederd werden, zoodat er minstens bestuiving van bloem tot bloem tot stand kwam. De hommels werken van beneden naar boven, dus de onderste bloem van elke tros heeft kans op bestuiving met stuifmeel van een andere plant of ten minste van een andere tak.

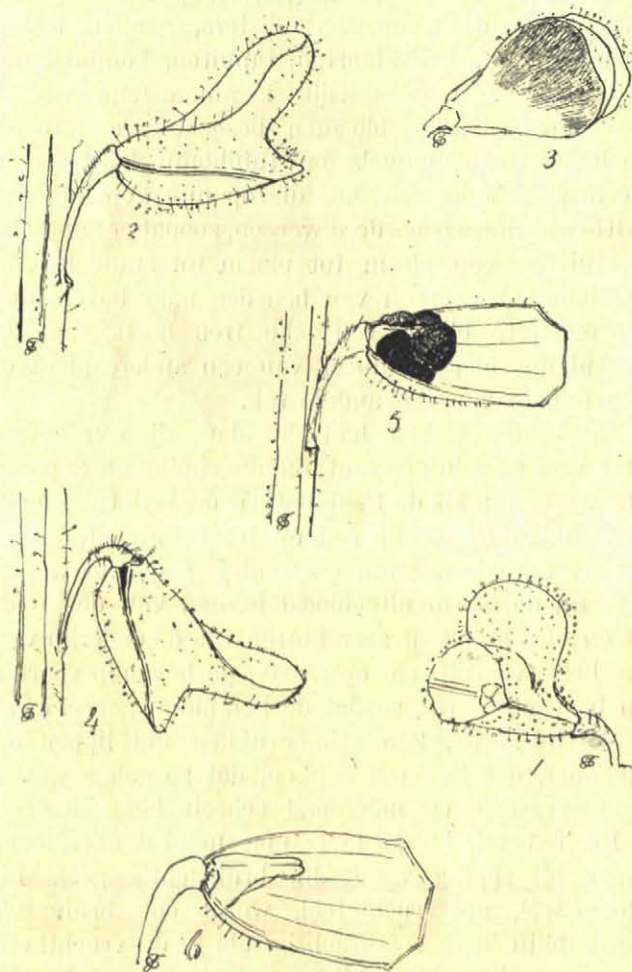
Na eenige weken had de plant rijpe vruchten. Het was zeer interessant, om die rijping na te gaan. Ge weet, dat bij de *Scutellaria*'s de kelk tweelippig is en dat de bovenlip een uitsteeksel draagt, dat — ik weet niet waarom — schildje genoemd wordt. Als nu de bloem uitgebloeid is, dan valt de kroon af en dan groeit in zeer korten tijd de onderlip van de kelk vooruit en opwaarts, de bovenlip vooruit en benedenwaarts, zoodat de kelkmond geheel en al gesloten wordt. Zoo stijf drukken die lippen op elkander, dat je zoudt denken, dat ze geheel waren samengegroeid en inderdaad scheelt het niet veel.

In 't eerst is de kelk nog mooi donkergroen, maar bij rijping wordt hij bruinachtig geel. De bloemsteel, nu vruchtsteel, wordt ook bruingeel, maar blijft zeer veerkrachtig, als je de vruchtkelk omlaag drukt springt hij na 't loslaten met kracht in zijn vorigen stand terug. Nu zijn er voor dat neerdrücken twee makkelijke handvatjes: de rand van het schildje en de plek waar bovenlip aan onderlip sluit. Druk je nu op dat laatste, dan springt de vruchtkelk weer terug zonder meer, maar heb je de schildjesrand te pakken gehad, dan gebeurt er iets zeer merkwaardigs.

Dan scheurt de bovenlip van de kelk los vlak bij de vruchtsteel, (dus op de plek, waar hij werkelijk altijd met de onderlip vergroeid is geweest) valt af en de vrijgekomen onderlip, nog aan de vruchtsteel bevestigd, springt met zooveel kracht terug dat de vier vruchtnootjes, die als zwarte projectielen netjes gerangschikt lagen in de holte van de lip, meters ver worden weggeslingerd. De grootste afstand die ik heb kunnen meten was 2,38 M. Dat gaat zoo

netjes en zoo flink, dat je voor je plezier met die miniatuur-blijden de zaadjes zoudt gaan zitten wegschieten.

Wie drukt nu in de natuur die schildjes omlaag? Op deze vraag heb ik het antwoord gekregen gedurende een fiksche regenbui. De hoofdstengels van de trossen staan een weinig schuin, zoodat schuin invallende regendroppels met de grootst mogelijke vaart de holte van het schildje treffen en dan wipt meteen de bovenlip er af en de zaden er uit. Alle

De vruchtverspreiding bij *Scutellaria Columnae*.

1. Onrijpe nog niet gesloten vruchtkelk. 2. Rijpe vruchtkelk in gewonen stand. 3. Vruchtkelk van boven gezien.
4. Vruchtkelk omlaag gebogen, de bovenlip scheurt los. 5. De onderlip met de vier vruchtnootjes.
6. Onderlip met de snavel na het wegvliegen van de deelvruchtjes.

lijwaarts gekeerde vruchtstengels hadden tijdens die bui hun rijpe vruchten gestrooid. Met steentjes en stokjes heb ik dat trachten na te bootsen en dat ging opperbest en je zoudt zelfs wel kunnen proberen het onder getallen te brengen hoeveel „vaart” een regendropel moet hebben om de nootjes twee meter ver te slingeren.

Een harde windvlaag alleen richt weinig uit, wel kunnen voorbijlopende dieren de vruchten doen

springen, maar de regen is voor deze plant de voor-naamste zaaier.

In Kerner's Pflanzenleben staat, dat bij *Scutellaria* het schildje dient om de weggeslingerde zaden een bepaalde richting te geven, maar dat is beslist onjuist, want nog voordat de zaden worden geworpen is het schildje met bovenlip en al reeds gevallen. Wel wordt die richting bepaald door de as aan de vrucht, die als een heel merkwaardige snavel in de onderlip vooruitsteekt.

Over een paar jaar hoop ik hier nog meer van te weten, ik heb een paar honderd mooie rijpe zaden ingezameld en die zal ik met de zaden van *Omphalodes* in mijn tuin uitzaaien, zoodat ik dan volop in de zeldzame planten kom en daar zal Jop me dan later wel mee gaan plagen.

Intusschen geloof ik, dat ge dat mooie vruchtverspreidings-mechanisme evengoed zult kunnen waarnemen bij het gewone Glidkruid of Blauwe Godsgenade (*Scutellaria vulgaris*) dat ge op alle vochtige plaatsen vinden kunt. Zie er maar eens naar uit, het is er nog tijd voor.

JAC. P. THIJSSSE.

NESTKASTJES VOOR WILDE BIJEN EN WESPEN.

In den zomer van 1892 of 1893 ('k heb het niet genoteerd) stond ik eens op een mooien Zondagmorgen op mijn balkon te „faulzen”, toen opeens mijn aandacht getrokken werd door een zwart met geel geteekend wespje, dat vlak voor mijn oogen in een klein gaatje tusschen de steenen van de muur verdween.

Na eenigen tijd kwam het diertje weer te voorschijn en vloog heen. Met geregelde tusschenpoozen zag ik het vervolgens komen en gaan. Als het kwam aanvliegen, zag ik, dat het iets droeg. Wat dat was, kon ik niet zien, want in minder dan geen tijd was het in 't voorportaal van zijn paleisje verdwenen.

Nu had ik het beestje wel kunnen vangen, door een buisje voor het gat te houden, als het weer naar buiten kwam. Maar wat had ik dan nog! Een beestje, waarvan ik den naam niet wist, en dat ik met iets in zijn nest had zien gaan, waarvan ik nog minder wist. En bovendien, dan had ik een eind gemaakt, juist aan datgene, wat voor mij het aantrekkelijkst was, aan de actie, de handeling, het gebeuren. En zoo kwam ik er toe, liever „dom” te blijven en... toe te kijken.